

בארץ, וצוחו על כך, אך לא נכתבה צווחתם בתורה, כיון דרק מי שצווח ואהני [הועילה לו צווחתו] כתביה קרא, אך מי דצווח ולא אהני, לא כתביה קרא.

הא בני יוסף דצווחי ולא אהני, [ומה שאמר להם יהושע "אם עם רב אתה עלה לך היערה ובראת לך שם..", אין הכונה שנתן להם מנחלת שבט אחר, שהרי אין לו רשות לגזול מנחלת שבט אחר כלום, אלא איצטריך לדרשא, כדלקמן]. ובכל זאת כתבינהו קרא!

ומוכח, שמלבד בני יוסף, לא נמצא אף יתום שלא נטל חלק בארץ, אם על ידי עצמו, או על ידי אחד מאבותיו שהוריש לו חלק על ידי חזרה, כדלעיל.

ודחינן: לעולם יש לומר כדאמרינן לעיל, דמאן דצוח ולא אהני לא כתביה קרא.

ומה שהקשנו מבני יוסף שכתבם הכתוב, אף

על פי שלא הועילה להם צווחתם,

יש לומר, דהתם עצה טובה קא משמע לך, דאיבעי ליה לאיניש לאיזדהורי מעינא בישא. [צריך אדם להזהר מעין הרע] (151)

והיינו דקאמר להו יהושע. דכתיב, "ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך היערה",

אמר להו, להוסיף לכם נחלה איני יכול, ברם, עיצה טובה יש לי אליכם, אם עם רב אתם לכו והחבאו עצמכם ביערים שלא תשלוט בכם עין רע.

אמרו ליה: אנן מזרעא דיוסף, דלא שלטא ק"ח-ב ביה עינא בישא.

ומנלן: דכתיב (בראשית מט, כג), "בן פורת יוסף בן פורת עלי עין",

ואמר רבי אבהו, אל תקרי "עלי עין", אלא

שימיתו מקצת מהאנשים.

ועיין עוד ברמב"ן עה"ת (ויקרא יח, ט).

אמנם הזהר (בראשית עמ' יז) כתב לייחס את היזק עין הרע לכחות העליונים המתלבשים על אדם רע, באמצעות ראיית עיניו, ועי"ז מגיע נזק לדבר שהביט בו.

ועיין בחזון איש (ליקוטים לדף יז סי' כא), "מסודות הבריאה כי האדם במחשבתו הוא מניע גורמים נסתרים בעולם המעשה, ומחשבתו הקלה תוכל לגרום להרס וחורבן של גשמים מוצקים. ... ומכל מקום הכל בידי שמים, וכל שלא נגזר עליו בדין שמים לאבדן, הדבר ניצל, אבל כשנגזר הדבר לאבד, מתגלגל הדבר לפעמים על ידי שימת עין תימהון על הדבר, ועי"ז הוא כלה. ... ויתכן דכל שהאדם במעלה יתירה, כל

"בן פורת יוסף", שהם פרים ורבים טפי, וצווחן דלא שקלי לצורך טפלים, ודחיקי להו דוכתייהו".

151. בענין עין הרע, אם הוא ענין טבעי או שמימי: עיין באברבנאל (שמות, פרשת כי תשא) שעין הרע הוא ענין טבעי, ולא עונש שמימי.

ובעקידה (פרשת תזריע שער סא עמ' מא) כתב, נזק העין נמשך מרוע מזג המביט ומתכונתו הנשחתת, עד אשר יזיקו ניצוצי הבטתו כירבות וחיצים.

וברלב"ג (שמות, פרשת כי תשא) כתב, כח עין הרע הוא שיצא מעין האדם אדים אשר הטבע דוחה אותם החוצה, ואדים אלו הסאדים רעים המתאווים באדם, ובעת יציאתם מעינו יתכן

ומקשה הגמרא: **התניא** בברייתא, "מרגלים מתלוננים ועדת קרח, יהושע וכלב נטלו חלקם?"

ומתרצת הגמרא: **לא קשיא!**

מר מקיש מתלוננים למרגלים, וכשם שיהושע וכלב נטלו חלק המרגלים, כך נטלו חלק המתלוננים.

ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים. וסבר שלא היה להם חלק בארץ, וכל השבטים זכו בחלקם.

והיכן הוקשו מתלוננים למרגלים?

דתניא: נאמר בפרשת בנות צלפחד (במדבר כז,ג), "אבינו מת במדבר" זה צלפחד,

"והוא לא היה בתוך העדה" זה עדת מרגלים. שנאמר בהם, "עד מתי לעדה הרעה הזאת".

"הנועדים על ה'" אלו מתלוננים שבעדת קרח, [כמבואר לקמן], שנאמר בהם, "לכן אתה וכל עדתך הנועדים על ה'".

"בעדת קרח" כמשמער.

הרי שהזכרו מתלוננים ומרגלים בפסוק אחד.

ובזה נחלקו התנאים: מר מקיש מתלוננים למרגלים, ומר לא מקיש מתלוננים למרגלים.

"עולי עין". כלומר, הם עולים על העין ושולטים עליו. ואין העין עולה עליהם.

רבי יוסי ברבי חנינא אמר **מחכא** (בראשית מח,טז), "וידגו לרוב בקרב הארץ",

ודרשינן: מה דגים שבים מים מכסים עליהם, ואין העין שולטת בהם, אף זרעו של יוסף אין העין שולטת בהם.

שנינו בברייתא לעיל (קיד-ב): "מרגלים, יהושע וכלב נטלו חלקם".

מבאר הגמרא: מנחני מילי [מנלן] שיהושע וכלב נטלו את חלק המרגלים?

אמר עולא, דאמר קרא (במדבר יד,לח): "ויהושע בן נון וכלב בן יפנה חיו מן האנשים ההם".

ודרשינן: מאי "חיו"?

אילימא חיו ממש, והא כתיב קרא אחרינא (במדבר כו,טו), "ולא נותר מהם איש כי אם כלב בן יפונה ויהושע בן נון", ותרי קראי למה לי?

אלא מאי חיו? שחיו בחלקם של המרגלים. (152):

עוד שנינו: "מתלוננין ועדת קרח לא היה להן חלק בארץ".

שאינו מצוי בדרך העולם צריך לחוש בעין הרע.

152. אמנם למאן דאמר "לבאי הארץ נחלקה הארץ", לא היה למרגלים כלל חלק בארץ, שהרי לא נכנסו בה. ולשיטתו צריך לפרש, "חיו מן האנשים", ממש חיו, כפשטיה. רשב"ם.

סגולותיו ובחינותיו יתירות, ועינו פועלת יותר. "...

ועיין עוד בדרך חיים למהר"ל (אבות פרק ב משנה ט). ובנתיבות עולם (ח"ב פרק א).

אימתי יש לחוש לעין הרע: עיין בשו"ת אגרות משה (אבהע"ז ח"ג תשובה כו) רק בדבר

אביעזר, בני חלק, בני אשריאל, בני שכס, בני חפר, בני שמידע.

וארבעה חלקים דידהו, שנטלו בנות צלפחד, דהיינו, חלק צלפחד שהיה מיוצאי מצרים, ושני חלקים מנכסי חפר, וחלקו של אחיו של חפר שהיה מיוצאי מצרים, ומת המדבר, ונטלו את חלקו של צלפחד בנכסי אחיו. כדלקמן. **הא עשרה.**

אלא למאן דאמר "לבאי הארץ נתחלקה הארץ", וצלפחד לא נטל חלק מחמת עצמו, רק על ידי חזרה, כדלקמן⁽¹⁵⁴⁾, **הא תמניא**⁽¹⁵⁵⁾, שמונה חלקים בלבד, **הוא דהו**, והם: **שיתא, דשיתא בתי אבות.** כדלעיל.

ותרי חלקים דידהו, שנטלו בנות צלפחד בנכסי חפר על ידי חזרה כדלעיל, שנטלו בני חפר חלק בכניסתם לארץ, וחזר אותו חלק אל חפר אביהם, וחזרו וחלקו אותו בשוה בין בניו, והרי צלפחד בכור היה, ונוטל פי שנים, ולכן בנותיו ירשו במקומו שני חלקים.

הא תמניא, וכיצד היו חבלי מנשה עשרה?

הגמרא סברה כעת, ש"מתלוננים" הם אותם שנזכרו בפרשת המתלוננים (שמות טו, כד), "וילונו העם על משה לאמר מה נשתה". ומתלוננים אלו היו רוב עם ישראל.

אמר ליה רב פפא לאביי, ולמאן דמקיש מתלוננים למרגלים, וסבר שיהושע וכלב ירשו אף את נחלת המתלוננים,

וכי **איכפול יהושע וכלב וירתו** [ירשו] לכולה ארץ ישראל [לאו דוקא כולה, אלא רוב ארץ ישראל]? והרי קיימא לן שלא ירשו אפילו אחד מאלף מארץ ישראל?⁽¹⁵³⁾

אמר ליה: מתלוננים שבעדת קרח קאמרינו. דהיינו חמשים ומאתים איש הנועדים על ה' עם קרח.

ועוד **אמר ליה רב פפא לאביי: בשלמא למאן דאמר "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ", היינו דכתיב (יהושע יז, ה) אחר שנטלו בנות צלפחד את חלקן, "ויפלו חבלי מנשה עשרה",**

דהיינו, **שיתא**, ששה חלקים, **דשיתא בתי אבות** מבני מנשה, הנזכרים שם, בני

153. אמנם בעליות דרבינו יונה כתב, דנפקא מינא לענין חלק בכורה, כיון דחלק בכורה ירשו משום דבמקום אביהן הן עומדות, ואם לאביהן לא היה חלק בארץ, אף הן לא תטולנה את חלקו. (ועיין עוד בקובץ שיעורים (אות שנד), שדן בדברי רבינו יונה).
וליישב קושיית התוספות, עיין רש"ש.

155. עיין רש"ש, מדוע הוי שמונה, ולא תשעה, דהא מחד אחא דאבא ודאי ידעינן. עיי"ש.

153. אך למאן דלא מקיש מתלוננים למרגלים, לא קשיא, כיון שכל שבט ושבט נטל חלק קרוביו שהיו מן המתלוננים.

154. הקשו התוספות, כיון שצלפחד לא נטל חלק מחמת עצמו, ובנותיו נטלו מכח אבי אביהן, מאי נפקא מינא בכך ש"הוא לא היה בתוך העדה הנועדים על ה'?"

ואין לומר, דנפקא מינא לענין חלק בכורה, דהא כי היכי דשקלי חלק פשיטות אע"ג דבא להן מכח אביהן, הכא נמי יטלו חלק בכורה. והניח בקושיא.

אביהן להן".

ודרשינן: "נתן תתן להם" זו נחלת אביהן, "בתוך אחי אביהן" זו נחלת אבי אביהן. "והעברת את נחלת אביהן להן" זו חלק בכורה⁽¹⁵⁷⁾.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: אף חלק אחי אביהם נטלו. שנאמר "נתן תתן".

עד כאן הברייתא.

ולמאן דאמר תרי אחי דאבא הוה להו, ההוא "מאחוזת נחלה נפקא". דמצי למכתב, "נתן תתן להם נחלה".

ואמר ליה רב פפא לאביי: קרא דכתיב, "ויפלו חבלי מנשה עשרה", מאי קא חשיב [כלומר, אלו חלקים החשיב הפסוק]?

אי טפלים [כלומר, כל מי שנטל חלק מבני מנשה] קא חשיב, טובא הווי והיה לו להחשיב את כל האחים שבמטה מנשה שנטלו חלק אביהם, כבנות צלפחד.

ואי בתי אבות קחשיב, הלא רק שיתא הווי כדלעיל?

ומתרצת הגמרא: לעולם בתי אבות קא ק"ט-א חשיב, ומכל מקום השמיענו גם כן את חלק בנות צלפחד, והא קא משמע לן, דבנות

ומקשה הגמרא: וליטעמיה, ולמאן דאמר "ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ", הלא רק תשעה הווי? דהיינו, ששה חלקים דששת בתי האבות, ושלושה חלקים שנטלו בנות צלפחד, והם, חלק אביהם שהיה מיוצאי מצרים, ושני חלקים מנכסי חפר אביו, שנטלו מחמת שהיה אביהן בכור.

והיכן החלק העשירי?

אלא מאי אית לך למימר, שירשו חלק נוסף, מחמת חד אחא דאבא דהוה להו.

אם כן, הכא נמי יש לתרץ למאן דאמר "לבאי הארץ", דתרי אחי דאבא הוה להו⁽¹⁵⁶⁾, ומתו אחר מות חפר בלא בנים, וזכו קודם מיתתם בנכסי חפר אביהם שהחזירו לו בניו שבאו לארץ, כנ"ל, ואחר מותם באו חלקו שאר אחיהם את חלקם.

נמצא, שבנות צלפחד נטלו ארבעה חלקים, דהיינו: שני חלקים בנכסי חפר, שבאו לו על ידי חזרה, במקום צלפחד אביהן, שהיה בכור, ועוד שני חלקים בנכסי שני אחי אביהן שמתו.

וכן מצינו בברייתא שנטלו חלק אחי אביהן:

דתניא בברייתא, נאמר בתורה בפרשת בנות צלפחד (במדבר כז, ז): "נתן תתן להם אחוזת נחלה בתוך אחי אביהן, והעברת את נחלת

156. ואידך מאן דאמר סבר, דרק חד אח הוה ליה, כמבואר בברייתא לקמן.

157. רצונו לומר, אילו נאמר "נתן תתן", הוה אמינא נחלת אביהן סתמא. השתא דכתיב, "בתוך אחי אביהן", ידעינן אבי אביהן. אבל אביהן ממילא ידעינן למאן דאמר "ליוצאי

מצרים נתחלקה הארץ".

אבל למאן דאמר, "לבאי הארץ", כולי קרא קאי על אבי אביהן, דנתניה אחת כתיבה, ודרשינן מ"אחוזת נחלה" דמפסקא, אחא דאבא, ותנינא מנתן תתן. הגהות רבי אליעזר משה הורביץ.